

COSUN

MAGAZINE

02
2014

GROEIEN IN GROND EN BIETEN 4

INDEX

Suiker Unie top in duurzaamheid	2
Van de voorzitter	3
Groeien in grond en bieten	4
Suiker Unie test internationaal systeem duurzaamheid	6
Bietenjaar vroeg van start	7
Minder invert voor hoger rendement	8
De suikermarkt verandert van aanzien	9
Betaseed nieuw op de markt	10
IRS-informatie	12
Kort Nieuws	16

CONTACT

Cosun, redactieadres

Postbus 3411, 4800 MG Breda
076-5303307
secretariaat.rvb@cosun.com
www.cosunleden.nl

Suiker Unie centraal agrarische dienst

Postbus 100, 4750 AC Oud Gastel
0165-525252
agrarischedienst@suikerunie.com
www.cosunleden.nl
Voor adressen agrarische dienst in de regio zie: www.cosunleden.nl

COLOFON

Cosun Magazine

is een uitgave van Coöperatie Koninklijke Cosun U.A. voor leden van Cosun

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Suiker Unie, IRS, Engel Lameijer, Twan Wiermans, Anjo de Haan en Kenniscentrum suiker en voeding

Foto omslag

André Edens,
Kringvoorzitter Friesland/Groningen

Basisontwerp

Koenders Design

Opmaak en druk

SMG-groep, Hasselt

© Coöperatie Koninklijke Cosun U.A., 2014

SUIKER UNIE TOP IN DUURZAAMHEID

Suiker Unie komt in een onderzoek naar duurzaamheid bij 150 voedselproducenten uit de bus als een van de beste drie op dat gebied. Het onderzoek is uitgevoerd op verzoek van Coca-Cola in het kader van het zogeheten 'leveranciersevaluatie programma'. Het onderzoek is gedaan door het onderzoeksbureau EcoVadis. Suiker Unie heeft de rating 'GOLD' gekregen, de hoogst haalbare rating.

PONDJE VELDLEEUWERIKSUIKER TE KOOP

Sinds half maart verkoopt Albert Heijn in zijn grotere vestigingen Pondje Veldleeuweriksuiker. Gedurende het jaar

gaan steeds meer supermarkten deze kristalsuiker verkopen.

Pondje Veldleeuweriksuiker is een Van Gilse-product. Het ondersteunt het Veldleeuwerikproject en vergroot de naamsbekendheid daarvan. Suiker Unie is een van de ketenpartners in Veldleeuwerik.

Inmiddels hebben 375 Veldleeuwerik-telers een duurzaamheidplan voor hun

gewassen. Het betreft maatregelen rondom bodemkwaliteit, biodiversiteit, voedingsstoffen, water- en energiegebruik.

DE LAATSTE

Jos van Campen

Nu, begin april, kunnen we al stellen dat het een van de vroegste gemiddelde zaaidata wordt van de afgelopen veertig jaar. Liep de groeiperiode vroeger van april tot oktober? Nu is dat vanaf half maart tot eind november, zomaar 2 tot 2,5 maand langer. Akkerbouwer zijn blijft uitdagend in de afwegingen die je moet maken. In november zullen we de uitkomst weten.

Jaarverslag 2013

Bij dit Cosun Magazine is een samenvatting gevoegd van het jaarverslag. Het is opnieuw een goed jaar geweest. De cijfers zijn in de kring- en afdelingsvergaderingen van februari uitvoeriger toegelicht dan hierin weergegeven. Daar is ook de beleidsachtergrond aan de orde geweest. U bent daar in groten getale bij geweest. In de vergaderingen bereiken we 50 tot 60% van de leden. Belangrijk voor het functioneren van de coöperatie. Degenen die voor u de bestuursfuncties

invullen, moeten weten wat er onder de leden leeft. Naast verantwoording afleggen of uitleg geven, zijn deze bijeenkomsten ook dáárvoor bedoeld. Uiteindelijk stoelt het principe van de coöperatie op gezamenlijk ondernemen, maar dan moet je van elkaar wel weten wat je daarvan verwacht. In deze vergaderingen is ook de teruggave van de heffingen uit Brussel toegelicht. Op dat moment was de uitwerking nog niet helemaal afgerond, maar de grote lijn stond wel vast. In de afgelopen weken heeft u er bericht over ontvangen. Gevraagd is hierop te reageren als u in aanmerking wilt komen voor de teruggave. Uitbetaald wordt in juni mits het juiste adres, het juiste bankrekeningnummer en de rechtmatige ontvanger bekend zijn. Reageer tijdig, anders gaat het geld terug naar de overheid.

Imago suiker

Het laatste jaar zie je een beeldvorming over suiker die we een aantal jaren geleden voor onmogelijk hadden gehouden. In krantenartikelen, in 'voedingswijzers', door Tweede Kamervragen: 'Suiker zou de belangrijkste veroorzaker van obesitas zijn' en 'de veroorzaker van suikerziekte'. En 'het is verslavend'. Ook zou de consumptie jaar op jaar alleen maar toenemen. De werkelijkheid is anders, maar hoe maken we dat duidelijk? De suikerconsumptie is in de afgelopen twintig jaar niet toegenomen. Het calorieënverbruik in West-Europa is afgenomen doordat we relatief minder zijn gaan bewegen. Energie-inname moet in evenwicht zijn met energiegebruik. In Europees verband zijn we bezig met een rapport over de duurzaamheid van de suikerproductie. CIBE (teelt), CEFS

(verwerking) en EFFAT (vakbonden voor de sociale paragraaf) stellen samen dit rapport op. Het laat zien dat de Europese suikerproductie gebeurt op een verantwoorde en duurzame wijze. Zelf kennen we de feiten heel goed. We zetten ze nu op een rij voor gebruikers, politiek en maatschappij. Ik ben zelf betrokken bij de verwerkings- en de sociale paragraaf en ervaar dat het een hele klus is. Je wilt duidelijk zijn, maar niet te technisch. Concurrentieposities moeten niet ondermijnd worden. Lokale/nationale omstandigheden zijn ook heel bepalend en verschillend. In juli moet het afgerond zijn. Het tweede initiatief betreft Nederland. Sinds jaar en dag hebben we de Suiker Begeleidings Commissie (SBC). Onder de vlag van het HPA besprak de suikersector daarin de issues rondom suiker. Nu het HPA verdwijnt en het secretariaat van de SBC is ondergebracht bij het ministerie van EZ zoeken we naar een oplossing om het Platform Suikers en Voeding een plaats te geven. Het platform richt zich vooral op het imago van suiker. Van bietsuiker, maar ook van isoglucose, lactose, fructose, enz. De betrokken partijen zijn telers, producenten en gebruikers. De doelstelling is om als gezamenlijke keten de stakeholders, maatschappij, consumenten, politiek en beslissers te voorzien van feitelijke informatie en duidelijkheid te scheppen over de rol van suiker in voeding en gezondheid. Zoals u ziet: De politieke discussies in de EU zijn afgerond, maar er is nog genoeg ander werk te verzetten om onze activiteiten in de suikersector te borgen.

Dit was mijn laatste rechtstreekse bijdrage aan Cosun Magazine. Om een uitspraak van oud-minister Luns te gebruiken: "Het was me een waar genoegen".

GROEIEN IN GROND EN BIETEN

De percelen van André Edens uit Nieuw-Beerta liggen op grote afstand van elkaar. Het was de onvermijdelijke consequentie van schaalvergroting. Hij kiest voor groeien in grond en suikerbieten. Edens is onlangs gekozen tot kringvoorzitter van Friesland/Groningen.

Kringvoorzitter André Edens maakt per jaar heel wat kilometers om zijn land te kunnen bewerken. Zijn percelen liggen in Nieuw-Beerta, Den Ham, Bellingwolde (het ouderlijk bedrijf), Spijk en Wymeer, net over de grens in Duitsland. Hij heeft daardoor verschillende soorten grond: van zware Oldambtster klei van 83% afslibbaar en 0,7% humus, waar het vooral goed graan telen is, tot 7% afslibbaar en 28% humus. "Alleen löss en zand heb ik niet", aldus Edens. De bonte verzameling is het resultaat van de schaalvergroting die André (40) tien jaar geleden heeft ingezet. Edens wilde toe naar een tweemansbedrijf. André: "Graansaldo kun je niet met 400 tot 500 euro verhogen door meer werk te gaan doen. Met aardappelen kan dat wel, maar die kun je hier niet telen." En dus besloot

Edens in 2004 een bedrijf bij te kopen toen die gelegenheid zich voordeed. "De graanprijzen waren destijds op een dieptepunt. Die konden alleen maar stijgen. Ik heb zes banken de kans gegeven de aankoop te financieren. Drie haakten af, drie vochten om het te mogen doen", vertelt hij. André vervolgt: "Met een vaste medewerker ben je flexibeler. Je bent gemakkelijker misbaar. Een eenmanszaak is kwetsbaarder. De technologische ontwikkelingen gaan snel. De techniek wordt steeds ingewikkelder en specifiek. Een buitenstaander is daardoor niet snel in te werken. Met een vaste medewerker ben je daarin minder kwetsbaar. Omdat ik op meerdere locaties teel, is het sowieso handig. Werken met zijn tweeën is bovendien socialer. Daarnaast is er dan ook wat meer tijd over voor het gezins-

leven. Naast boer en bestuurder ben ik ook echtgenoot en vader van drie kinderen."

Groeien in bieten

Edens heeft op zijn bedrijf ook geïnvesteerd in bietenquotum. Van zijn 364 hectare is 55 hectare bietenland. De teelt is uit efficiëntieoverwegingen geconcentreerd op percelen die niet al te ver uit elkaar liggen. André: "Ik wil doorgroeien naar 80 à 90 hectare bieten. Maar dat heb ik nog niet gerealiseerd, omdat ik andere financiële prioriteiten had." Behalve bieten, teelt André 260 hectare wintertarwe en 10 hectare luzerne. 27 hectare heeft hij verhuurd aan pootgoed-telers. De rest (12 hectare) is agrarisch natuurbeheer. "Veldjes voor broedende en overwinterende akkervogels", zegt André daarover. Agrarisch natuurbeheer

doet hij al sinds eind jaren '90, toen hij is gestart met zijn bedrijf. "Mijn keuze was puur financieel gemotiveerd. Er was genoeg geld beschikbaar. Ik kon 40 guldcen per meter krijgen. Dat was veel hoger dan het graansaldo."

Wat hij nu met de Europese vergroeningsregeling gaat doen, weet hij nog niet.

"Het zou mooi zijn als er dubbeldoelpakketten kwamen voor gewassen als luzerne, waarbij je de laatste snee overlaat aan de natuur", zegt hij.

Ook een derde gewas is een verplichting. André heeft eerder zwarte mosterzaden, karwij en blauwmaanzaad geteeld om wat ervaring op te doen met andere teelten. Kleine teelten, met een beperkte aantal toegelaten gewasbeschermingsmiddelen, wat extra risico's met zich meebrengt. "Mijn bouwplan in 2015 zal zeker anders worden door het nieuwe landbouwbeleid", verzekert André. "Ik beslis pas als er meer bekend is."

Altijd vroeg

Edens: "Bieten zijn in verband met de duistbestrijding een prima voorvrucht voor tarwe. Duist is hier een hardnekkig probleem. In het bietengewas kun je de duist netjes opruimen. Voor graan heb je minder middelen tegen duist en dus meer kans op resistentie."

André levert alle bieten in de eerste ronde om de bodemstructuur niet kapot te hoeven rijden. "Zeker op percelen met een dunne laag zware klei op veen is dit van groot belang." Eind september, begin oktober zit voor hem de campagne erop. De lagere suikeroptbrengst ondervangt hij door meer areaal in te zaaien. André:

"Een paar hectare extra inzaaien is geen probleem. Het alternatief is graan telen. Vijf hectare meer bieten is vijf hectare minder graan. Daarmee laat je dus niet zo heel veel geld liggen en speel je op safe." "Andere voordelen van vroeg leveren zijn dat je het aantal schimmelbespuitingen kunt beperken en op tijd weer tarwe kunt zaaien", stelt hij.

André Edens, zijn vrouw Anouk en jongste dochter Herma

Edens teelt Excellenta en Annelaura.

"Omdat ik vroeg lever, wil ik rassen met een hoog suikerpercentage", vertelt hij. Vorig jaar leverde Edens op 6 oktober met een suikerpercentage van 17,3%.

'Met een vaste medewerker ben je minder kwetsbaar'

André: "Ik wil een biet die hoog boven de grond staat. Dan heb je minder tarra. Sinds vorig jaar zaai ik elke 36 meter twee rijtjes niet. Daardoor bespaar ik bijna twee pakken zaad, is het spuitspoor mooi vlak en staan de bieten er naast mooi recht. Dat rooit beter."

Gezaaid heeft hij dit jaar half maart. Deels op een nat perceel en deels op droogte-

gevoelige percelen. "Dat is risicospreiding. Het ene jaar valt zo het ene perceel mee. Het andere jaar het andere", aldus André. Rooien doet hij zelf. "Het mooie van zelf rooien is dat je tot het einde bezig bent met je gewas. Je zit er bovenop en het is mooi werk."

André heeft zijn rooier gekocht tijdens de Europese suikermarkt hervormingen. "De markt van rooiers was toen overvoerd. Ik heb zodoende een goede tweedehands kunnen kopen voor een gehalveerde prijs. Hij is daardoor ook eerder rendabel. Maar nog belangrijker is dat hij brede banden heeft, waardoor hij op lage druk over het veld kan. Hij verniet de bodemstructuur niet of nauwelijks."

Overigens heeft ook Betacal bij Edens een vaste plaats in het bodemmanagement.

"Ik strooi het vooral voor de bewerkbaarheid van de grond, niet voor de pH."

"In deze streek is veel vraag naar Betacal", gaat hij verder. "Dan is het zuur als je niet méér kunt afnemen, omdat de schuimaarde ver van de fabriek moet worden afgezet, terwijl het hier nodig is. De Betacalregeling mag nog flexibeler."

Ton Schönwetter

SUIKER UNIE TEST INTERNATIONAAL SYSTEEM DUURZAAMHEID

In het platform Sustainable Agricultural Initiative (SAI) streven internationale bedrijven een gestandaardiseerde verduurzaming van de voedselproductie na. Suiker Unie werkt in SAI met multinationals als Coca Cola, Nestlé, Unilever, Mondelez en Heineken samen aan duurzaamheid in de suikerketen.

De Nederlandse agrifoodbedrijven zijn in het internationale duurzaamheidsinitiatief goed vertegenwoordigd. Ook bedrijven als Friesland Campina, Agrifirm en Aviko doen mee. Het SAI-platform bestaat inmiddels ruim tien jaar. De deelnemende bedrijven vinden verduurzaming van de voedselproductie belangrijk uit overtuiging, maar ook met het oog op maatschappelijke ontwikkelingen en externe stakeholders. Duurzaamheid is 'a license to produce'.

Standaardeisen

Aanvankelijk was de aandacht voor verduurzaming bij voedingsbedrijven vooral geconcentreerd op de inrichting van eigen duurzaamheidssystemen en -eisen in het eigen bedrijf. Toeleveranciers kregen daardoor te maken met zeer uiteenlopende voorwaarden en eisen, vaak per land verschillend. Met als gevolg een grote behoefte aan (internationale) uniformering. Wereldwijd betreft dit heel veel agrarische producten, waaronder vooral bulkproducten. Bijvoorbeeld suiker. Het SAI-platform heeft inmiddels de duurzaamheidprincipes en -praktijk (P&P) vastgelegd als opstap naar uniformering. Deze P&P is geconcretiseerd in een Farmer Self Assessment (de 'Telers Zelfbeoordeling'), die in ontwikkeling is. Doel van het Assessment:

- vermindering van dubbele beoordelingen/audits voor telers en ondersteuning van duurzame ontwikkeling door een

- uniforme benadering;
- een eenvoudige basisbeoordeling voor de bestaande duurzaamheid-praktijk en inzicht geven in mogelijke verbeteringen;
- leveranciers en telers een hulpmiddel verschaffen om over duurzame ontwikkelingen in hun sector/voor een product te communiceren;
- klanten (suikergebruikers) een handvat geven om met stakeholders te communiceren over duurzame landbouw.

Meer informatie hierover staat op www.saiplatform.org (zoek op farmerselfassessment).

Test laat niveau duurzaamheid teelt zien

Het platform heeft een aantal Europese suikerproducenten, waaronder Suiker Unie, uitgenodigd deze Farmer Self Assessment in de praktijk te testen.

Voor Suiker Unie is deze pilot belangrijk. Enerzijds geeft het ons nog meer inzicht in hoe telers met duurzaamheid bezig zijn. Anderzijds is het cruciaal aansluiting te behouden bij de interesses van onze (internationale) klanten op het gebied van duurzaamheid. Suiker Unie kan zo via hen aan de samenleving nogmaals laten zien dat de suikersector veel doet op dit terrein.

Evenals de andere suikerbedrijven in Europa, heeft Suiker Unie met de uitvoering van de praktijktest invloed op de uiteindelijke versie waarin deze zelfbeoordeling voor bietentelers vorm gaat krijgen.

De test is afgelopen winter in meerdere Europese landen bij een aantal willekeurig gekozen telers uitgevoerd. De agrarische dienst van Suiker Unie en CSVCOVAS heeft de praktijktest begin dit jaar gedaan bij een dertigtal telers. De test heeft geleerd dat een groot deel van de vragen bij de bietentelers van Cosun al afgedekt is via Europese of nationale wetgeving, via het Cosun-bietencontract of via het Voedselveiligheidscertificaat. De zelfbeoordeling kan op veel punten nog eenvoudiger en beter aansluiten bij ontwikkelingen die al gaande zijn in de Nederlandse bietenteelt. Dit signaal heeft Suiker Unie ook afgegeven aan het platform. De conclusie was tevens dat de teelt in Nederland presteert op een hoog duurzaamheidsniveau.

Gert Sikken

BIETENJAAR VROEG VAN START

Het nieuwe bietenjaar is vroeg van start gegaan. Eind maart was al 66% gezaaid. De gemiddelde zaaidatum komt zo'n 10 dagen vroeger uit dan 6 april, het langjarig gemiddelde. Een vroege start geeft een gunstige Ausgangspositie.

Op de 76.000 hectare bietenland worden in vergelijking met het voorgaande jaar alweer nieuwe, verbeterde rassen gezaaid, met weer een hogere suikeropbrengst. Dit geldt voor de rhizomanierassen en die met resistentie tegen bietencystealtjes, maar helaas niet voor de rhizoctoniaresistente rassen. Het marktaandeel rassen met bietencystealtje-resistentie is sterk gegroeid: van 22% naar 29%. De stijging was te verwachten. Het beste ras in dit segment doet voor wat betreft de suikeropbrengst niet meer onder voor de rhizomanierassen, ook op de niet of lichtbesmette percelen. Door die veranderende rassenkeuze stijgt de relatieve suikeropbrengst met ongeveer 2%.

Zachte winter werkt door

De zeer zachte winter heeft een aantal nadelen. Dat er nauwelijks vorst is geweest, zorgde ervoor dat de gevolgen van het natte najaar merkbaar waren in de bodemstructuur. Op veel plaatsen, zeker op de zwaardere kleigrond, was het erg moeilijk een goed zaai-bed te krijgen.

Er zijn meerdere bewerkingen nodig geweest. Om het risico van droogliggend zaad te beperken is iets dieper gezaaid. De gemiddelde temperatuur in maart was hoog. Daar waar het zaad voldoende vochtig ligt, kiemen de eerst gezaaide bieten vlot.

Op veel percelen had het oude onkruid zich flink ontwikkeld. In enkele gevallen bloeide de groenbemester weelderig. Om problemen voor later te voorkomen was voor de zaai-bedbereiding een extra bespuiting noodzakelijk. Daar waar aardappelen de voorvrucht is, moeten we rekening houden met aardappelopslag. Die zal dit voorjaar extra aandacht vragen.

Op percelen waar een risico is voor verstuing, is het verstandig maatregelen te nemen. Verleden jaar is in totaal bijna 1.700 hectare overgezaaid. Het extra bietenzaad, het opnieuw zaaien, de gemiste groei en een extra herbicidenbespuiting hebben toen gezorgd voor ongeveer 2 miljoen euro aan extra kosten. Herhaling moeten we zien te voorkomen. Preventief werken een grof zaai-bed en

gerst inzaaien. Kort na het zaaien is bescherming mogelijk door bijvoorbeeld het uitrijden van papiercellulose (Stesam) of een biologische bodemstabilisator (NODUST@Agri). Voor Texel en de Veenkoloniën is door de staatssecretaris een vrijstelling gegeven voor het uitrijden van dierlijke mest. Praktijkervaring leert dat dit middel het beste werkt.

Unitip-verslag 2013

De deelnemers aan Unitip hebben onlangs het verslag over 2013 ontvangen en zijn uitgenodigd hun ervaringen te delen in de studiegroepbijeenkomsten. Belangrijk agendapunt in die besprekingen is verbetering van de suikeropbrengst. Dit onder het motto '1890'. De uitdaging is een verdere verhoging van de opbrengst naar 18% suiker en 90 ton bieten. Om dit doel te bereiken moet het nodige gebeuren. Meedoen aan Unitip helpt daarbij. Het Unitip-verslag is voor iedereen te raadplegen via www.cosunleden.nl onder Unitip.

Pieter Brooijmans

MINDER INVERT VOOR HOGER RENDEMENT

Beperking van invertsuiker betekent rendementsverbetering. Half april ontvangen de telers de analyseresultaten van de hoeveelheid invertsuiker in hun leveringen van 2013. Met adviezen hoe invert te beperken.

De kwaliteit van de bieten zit op een goed niveau. In de jaren '80 was het suikergehalte lager en waren de kwaliteitsparameters ongunstig. Het suikergehalte zat rond de 15,6%, amino-stikstof rond de 22 mmol/kg biet. Ook de kalium- en natriumgehalten waren beduidend hoger dan nu. Dit was in 1987 reden de winbaarheidsformule (=WIN) te introduceren. Voor een goed rendement en lage verwerkingskosten moeten er zo weinig mogelijk hulpstoffen toegevoegd worden tijdens het productieproces. Een hoog amino-stikstof veroorzaakt verzuring tijdens het productieproces, wat gecompenseerd moet worden met natronloog.

Betere winbaarheid

De winbaarheid is onder invloed van de uitbetaling op kwaliteit verbeterd via teelttechnische aanpassingen, zoals rassenkeuze en wijzigingen in de bemesting. De verbeterde winbaarheid heeft ook het suikerrendement in de fabrieken verbeterd. De WIN steeg van 87 naar ruim 91.

De amino-stikstof is in 30 jaar sterk gedaald. De grafiek laat een daling zien van 22 mmol/kg biet in 1987 naar 9,7 in 2013.

Negatieve invloed

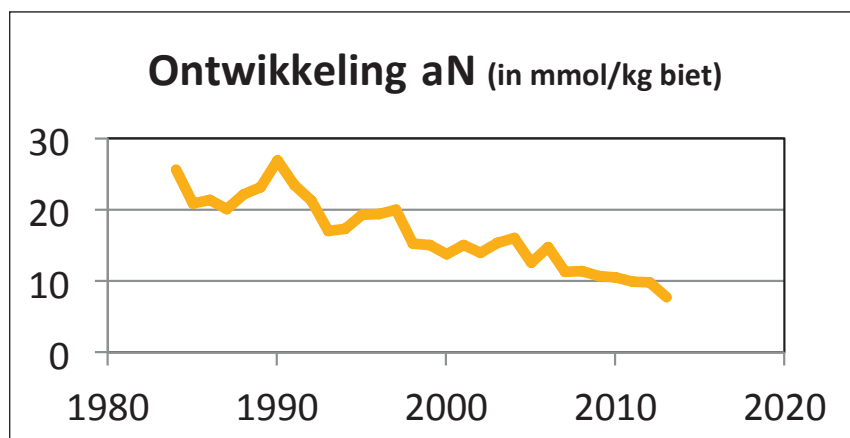
Een parameter die nog steeds niet in de kwaliteitsverrekening is meegenomen, is de invertsuiker: suiker die we niet kunnen winnen. Invertsuiker zit voornamelijk in de kop en de groene delen van de plant. Door de langere campagnes neemt de kans op invertvorming toe. Bewaring is

hierbij een belangrijk aandachtspunt. Een belangrijke rol hierin spelen de temperatuur in de hoop en zieke bieten. Invertsuiker geeft ruim drie keer zoveel verzuring in het productieproces als amino-stikstof. Dit betekent dus extra hulpstoffen in het productieproces. Daarnaast veroorzaakt invert verkleuring van de suiker en blijft hij achter in de melasse. Het heeft dus een negatieve invloed op het suikerrendement.

Invert kan door enzymatische omzetting ontstaan uit suiker.

Uit onderzoek, afgelopen jaar, blijkt dat bieten met een hoge winbaarheid

analyseapparatuur. In 2013 is de invert bepaald van alle monsters. De telers ontvangen hiervan half april de resultaten. Teler die geleverd hebben in Appeldorn of Jülich, krijgen deze niet, omdat in die laboratoria de invert niet bepaald is. Bij de gegevens is een brochure bijgesloten waarin beschreven staat hoe de invertwaarden beoordeeld moeten worden en wat er landbouwkundig gedaan kan worden om invertvorming te beperken. De brochure is ook te raadplegen op www.cosunleden.nl. Tussen de huidige bietenrassen is geen verschil in invertgehalte. In de IRS-informatie (pagina 14) staat meer over invert.

verschillende invertwaarden kunnen hebben. Dit geldt ook voor lagere winbaarheid. Suiker Unie heeft praktijkleveringen ontvangen met een WIN van 90 en hoge invertwaarden, 7 en hoger. Er is geen direct verband tussen suikergehalte en invertwaarde.

De invert is in de afgelopen twee campagnes gemeten met betrouwbare

Met de aandacht voor invert maakt Suiker Unie een verdere stap in de suikerrendementsverbetering. De komende tijd wordt bekeken of en hoe invert in de kwaliteitsverrekening is onder te brengen. De telers worden hierover tijdig geïnformeerd.

Arno Huijsmans

DE SUIKERMARKT VERANDERT VAN AANZIEN

De suikermarkt kent de laatste jaren een behoorlijk grillig verloop. Na een periode van sterke stijging vallen de suikerprijzen nu weer terug naar een lager niveau. Na 2017 wordt de concurrentie van isoglucose sterker.

Sinds de aanpassing van de marktordening in 2006 is de invloed van de wereldmarkt op de prijsvorming op de Europese suikermarkt behoorlijk toegenomen. Import van buiten de EU voorziet inmiddels in ongeveer 25% van de Europese suikerbehoefte. Voor een belangrijk gedeelte bepaalt de verhouding tussen vraag (consumptie) en aanbod (productie) de verkoopprijs voor suiker. De suikerprijs op de wereldmarkt heeft afgelopen jaren sterk gefluctueerd. Als gevolg van misoogsten in de grote exportlanden (Brazilië, India en Australië) is er in 2008-2009 een onbalans ontstaan op de wereldmarkt. De wereldproductie van suiker daalde in die periode, terwijl de wereldconsumptie steeg met gemiddeld 2-3% per jaar.

Gevolg was een forse daling van de wereld suikervoorraden, en een sterke stijging van de wereldmarktprijs voor suiker. De afgelopen jaren heeft de productie zich hersteld. De productie was hoger dan de consumptie. Het gevolg is dat er opnieuw sprake is van een overschot en dat de prijs weer daalt.

Europa

Door de toetreding van Kroatië is het totale EU-suikerquotum na de

herstructurering van 2006 13,4 miljoen ton. Daarnaast is er in de huidige regeling ook nog een quotum voor isoglucose (0,7 miljoen ton). Voor de resterende behoefte (ca. 3,5 miljoen ton) is Europa afhankelijk van de import van wereldmarktsuiker.

De hoge wereldmarktprijs van enkele jaren terug heeft ervoor gezorgd dat er toen onvoldoende suiker uit de ontwikkelingslanden naar Europa getransporteerd werd met als gevolg een daling van de suikervoorraden in de EU-28. Door de suikerkrappe stegen de prijzen explosief. De Europese Commissie zag zich genoodzaakt maatregelen te nemen. Via TRQ's en tenders is ernaar gestreefd meer wereldmarktsuiker naar de EU te krijgen. Daarnaast zorgde omzetting van buitenquotumsuiker in quotumsuiker voor een grotere beschikbaarheid voor de voedingsmiddelenindustrie. De suikervoorraad is zo weer op peil gebracht. Aan het einde van het huidige campagnejaar wordt een niveau verwacht van 2,3 miljoen ton, vergelijkbaar met het voorraadniveau van 2008. Herstel van dit niveau heeft geresulteerd in een daling van de gemiddelde Europese suikerprijzen.

Op 1 oktober 2017 gaat de nieuwe marktordening in. De quota voor suiker

en isoglucose worden dan afgeschaft. Er wordt dan geen onderscheid meer gemaakt tussen quotum- en buitenquotumsuiker. Alle suiker kan vrij worden verhandeld voor food- en nonfooddoel-einden in de EU. Bovendien vervallen de exportbelemmeringen en kan ongelimiteerd worden geëxporteerd naar landen buiten de EU.

Verwachting

De Commissie verwacht dat de in de EU geproduceerde bietsuikervolumes behoorlijk zullen toenemen, tot 17,1 miljoen ton in 2023. Dit zal ten koste gaan van de import (1,9 miljoen ton). De export zal stijgen naar 1,9 miljoen ton. Ook is de verwachting dat de isoglucoseproductie zal toenemen tot circa 2,4 miljoen ton in 2023. Dit (vloeibare) product kan in bepaalde toepassingen (frisdrank bijvoorbeeld) suiker vervangen. In hoeverre dat daadwerkelijk gaat gebeuren, zal uiteindelijk afhangen van de suiker- en graanprijzen.

Gert Sikken

'CONCURRENTIE VEREDELAARS GOED VOOR TELER'

BETASEED NIEUW OP DE MARKT

Met de komst van Betaseed wordt het nog meer dringen op de markt voor bietenzaad. "Onze komst vergroot de diversiteit en competitie. Dat is goed voor de sector en de teler", oordeelt directeur Benoit Rose.

De vraag naar de maximaal haalbare hoeveelheid suiker in een biet laat zich moeilijk beantwoorden en dat doet Benoit Rose dan ook niet. Het maximum is in ieder geval nog lang niet bereikt als het aan hem ligt. Rose, woonachtig in de buurt van Lille, is commercieel directeur van Betaseed en verantwoordelijk voor de afzet in West-Europa, het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

Bietenspecialist

Betaseed is een van de weinige veredelingsbedrijven buiten de EU die zich hebben gespecialiseerd in de veredeling van bietenrassen. Het van oorsprong Amerikaanse bedrijf, opgericht in 1969, is in de VS marktleider met een marktaandeel van 70%. In thuisbasis Noord-Amerika wordt 500.000 hectare

suikerbieten geteeld. Het land is in areaal de nummer 2 van de wereld, gevolgd door Europa. Nummer 1 is Rusland (zo'n 900.000 hectare). De suikerbiet is goed voor 55% van de Amerikaanse suikerproductie, de rest is rietsuiker. Het is overigens onvoldoende om zelfvoorzienend te zijn. Rond de 20% van de consumptie moet worden geïmporteerd. De bietenteelt is in Amerika grootschalig, vertelt Rose. Gemiddeld 130 hectare per teler. Met oogsten van 80 tot 100 ton op geïrrigeerd land en 60 tot 70 ton op niet geïrrigeerd land. Het groeiseizoen is kort. De verwerkingscapaciteit van de 23 suikerbietfabrieken is overigens bescheiden: variërend van 3.700 tot 10.000 ton per dag. De oogsttijd loopt van eind augustus tot eind oktober. "De kracht van de fabrieken ligt in hun lange campagneperiode. Enkele draaien 200 tot 250

campagnedagen."

De Amerikanen telen suikerbieten in een gebied van 3.500 kilometer, zowat 'continentbreed'. Zeg maar: Van Portugal tot Kiev. "We hebben te maken met elf teeltgebieden met zeer uiteenlopende klimaatzones, weersomstandigheden, bodemtypes, ziekten en plagen. De eisen die aan de rassen worden gesteld, verschillen per teeltgebied. In het ene gebied wil men vooral rassen met de hoogste suikeropbrengsten. In het andere resistentie tegen bijvoorbeeld rhizoctonia. In weer een ander wil men liever dubbele resistentie. Daardoor is een grote variëteit aan rassen beschikbaar. Rassen die het in Amerika goed doen, doen het daarom ook goed in Europa. De teeltproblemen zijn vergelijkbaar", verzekert Rose. De Betaseed-onderzoekscentra in Amerika (in Shakopee, Randolph,

Moorhead en Kimberly) hebben ieder hun eigen specialisme in het veredelen op resistentie. Ook, omdat ziekteproblemen vaak gebiedsgebonden zijn. Het onderzoekscentrum in Randolph bijvoorbeeld is gespecialiseerd in de screening van cercospora en Aphanomyces. Een ander legt zich toe op rhizoctonia.

Oog op Nederland

Gedreven door het succes in Amerika heeft Betaseed drie jaar geleden de verkoopactiviteiten uitgebreid naar Europa. Het hoofdkantoor zit in Frankfurt. Europa is ook de springplank naar Oekraïne, Rusland en China. Rose: "Betaseed was in 2012 vertegenwoordigd in 58% van de suikerbietenteeltgebieden in de wereld. Nu is dat meer dan 88%. We willen groeien." Grote mogelijkheden hiertoe ziet de Amerikaanse bietenveredelaar met name in ons land. "Nederland is met zijn 76.000 hectare voor ons een van de belangrijkste afzetmarkten in West-Europa. Het is een technisch hoogontwikkelde markt. Daar moet je dus zijn met je business. Er is een sterke industrie, de oogsten zijn goed en er zijn goede telers. Het kennisniveau is hoog. En er is een grote behoefte aan specifieke resistenties tegen bieten-cysteaaltjes en rhizoctonia. Na de liberalisering in 2017 zal Nederland in Europa een van de sleutellanden zijn voor de bietsuikerproductie", verwacht Rose. "We denken dat onze rassen goed passen in de Nederlandse markt. Maar we moeten ons eerst nog bewijzen." Vooralsnog lijken de IRS-onderzoeksresultaten en de vraag naar Betaseed-rassen te bevestigen wat Rose zegt. "Ons grootste product in Nederland is tot nu toe BTS460, een rhizomanietolerant, hoogerenderend ras. Net als de BTS630, dat een hoog suikergehalte heeft", vertelt verkoopmanager Bram Maarsingh. Maar ook de andere introducties zijn veelbelovend, zoals het rhizoctonia-resistente BTS605. Maarsingh: "Het scoort erg

Benoit Rose: "Nederland is een technisch hoogontwikkelde markt"

goed. We hopen natuurlijk dat dit in het rhizoctoniasegment hét ras wordt. In dat segment was de keuze beperkt tot twee rassen. BTS605 is daarop nu een interessante aanvulling. Het geeft de teler meer keuzemogelijkheid."

Maarsingh verwacht komende jaren ook veel van BTS990, dat tolerantie heeft tegen bietencysteaaltjes. Ook dat wordt nog beproefd bij het IRS. Maarsingh: "BTS990 geeft onder geïnfecteerde omstandigheden een hoog financieel resultaat. Zelfs onder niet-besmette omstandigheden scoort het ras beter dan sommige van de beste rhizomanierassen."

Snel wisselend assortiment

De Betaseed-rassen zijn ontwikkeld in Amerika. Dat gebeurt via de klassieke veredeling, maar in Amerika ook met behulp van biotechnologie. De vermeerdering van de rassen voor de Europese markt gebeurt echter in Europa. "Negenennegentig procent van de rassen die we in Amerika verkopen, zijn Roundup Ready-rassen. We willen geen vermenging, want Europa is terughoudend in het toelaten van GMO-gewassen. Daarom voorzien we de Europese markt vanuit Europa. In Europa is voorlopig weinig toekomstperspectief voor GMO-rassen vanwege de grote weerzin bij consumenten." De ontwikkeling van GMO-rassen voor de Amerikaanse markt gaat intussen door. Aspecten die daarbij

centraal staan zijn ziekteresistentie, opbrengstverhoging en efficiënter watergebruik.

Jaarlijks investeert het bedrijf meer dan 15% van zijn jaaromzet in veredelingsonderzoek. De focus ligt op hoogerenderende rassen met toleranties voor meerdere ziekten en plagen. Rose: "Voor de toekomst zijn hybriden nodig met een sterkere resistentie tegen rhizomanie, aaltjes en rhizoctonia. Voor sommige regio's zullen rassen beschikbaar moeten komen met een driedubbele resistentie: tegen rhizomanie, rhizoctonia en aaltjes." De rasseninnovatie voltrekt zich in zeer hoog tempo, benadrukt Rose. Een nieuw ras ontwikkelen kost tien jaar. Het assortiment wisselt snel. "Nieuwe rassen vinden heel snel hun weg naar het akkerbouwbedrijf. Dat is goed voor de sector en goed voor het financiële resultaat van de teler. Een goed ras gaat vier, vijf jaar mee. Dat is het maximum", aldus Rose. Voor Betaseed marketingredenen alle rassen aan te duiden met 'BTS' (van Betaseed) en een volgnummer. Benoit Rose: "Voor de toekomst zijn rassen nodig met nog betere oogstopbrengsten, nog meer suiker en een nog grotere winbaarheid. De trend is nu ieder jaar gemiddeld anderhalf procent suikeropbrengst erbij. Om als teler te kunnen overleven moet dat ook wel, want de suikerbiet moet vanaf 2017 wereldwijd de concurrentie aan met suikerriet. De productiviteit moet dus verder omhoog."

Ton Schönwetter

"Rassen nodig met driedubbele resistentie"

Een ritnaald kan voor plantwegval zorgen in bieten, waardoor een onregelmatig gewas ontstaat

LAAT DE BIETEN HET VERHAAL VERTELLEN

Vanaf het zaaien en de opkomst van de bieten is er op het perceel veel te zien. Voor een hoog rendement van de teelt en het realiseren van de 1890-doelstelling, is het belangrijk deze signalen op te pikken en op de juiste manier te interpreteren. Ook wanneer er in dit seizoen niets meer aan te doen is, is het toch goed deze signalen op te pikken en te noteren voor een volgende (bieten)teelt. De juiste diagnose is vaak de eerste stap naar de oplossing.

Een regelmatig bietengewas wordt vaak aangeduid als een 'mooi' perceel bieten. De reden hiervoor is dat een regelmatig gewas de basis is voor een goede opbrengst. Een onregelmatig of pleksgewijs achterblijvend gewas resulteert vaak in een lagere opbrengst. Het is belangrijk om de oorzaken goed in beeld te hebben.

Insecten

Een onregelmatige stand kan diverse oorzaken hebben. Vooral in de eerste periode na de opkomst is het vaak duidelijk te zien. Wanneer u de problemen vroeg signaleert, is de kans

groot ook de oorzaak hiervan te achterhalen. Insectenvraat kan een onregelmatige stand veroorzaken. Soms vallen hierdoor zelfs planten weg. Voorbeelden zijn miljoenpoten, wortelduizendpoten, emelten, bietenkevertjes en ritnaalden. Door gebruik te maken van het bodemplagenschema (www.irs.nl) kan schade worden beperkt.

Aaltjes

Ook aaltjes kunnen zorgen voor een onregelmatige stand. Dit kan zowel in de rij als tussen de rijen. Dit valt heel erg op in het vier- tot tienbladstadium van de bieten. Voorbeelden van aaltjes die

In dit geval hebben trichodoriden gezorgd voor een onregelmatige stand van het gewas

zorgen voor een onregelmatige stand zijn trichodoriden of wortelknobbelaaltjes. Ook bietencysteaaltjes kunnen een onregelmatige stand veroorzaken,

Door een onregelmatig zaaibed komt een deel van de zaden in de vochtige grond. Het andere deel ligt droog en kiemt later. Hierdoor ontstaat een onregelmatig gewas

het geel bietencysteeltje kan zelfs plantwegval aanrichten. Bij het witte bietencysteeltje gaat het vaak over plekken die achterblijven in groei. Enkele achterblijvende plantjes opgraven en het wortelstelsel bekijken, kan al veel duidelijkheid verschaffen over de oorzaak. Bij bietencysteeltjes zijn cysten zichtbaar op de wortels, bij trichodoriden zijn de wortels gesplitst en bij wortelknobbelaaltjes zijn vertakkingen en knobbels waarneembaar.

Schimmels

Ook schimmels kunnen voor plantwegval zorgen, meestal in het kiembladstadium. Het betreft dan wegval door pythium, aphanomyces of rhizoctonia. Later in het seizoen kan rhizoctonia voor plantwegval en wortelrot zorgen. Opvallend is dan vaak dat wanneer het loof gaat tekenen, de wortel meestal al grotendeels volledig rot is.

pH

Een veel voorkomende oorzaak van slechte groei na de opkomst is een (veel) te lage pH. Vooral op zandgronden komt dit vaak voor. Een te lage pH kan veel suikeropbrengst kosten.

Structuur

Niet alleen biologische en chemische eigenschappen kunnen een rol spelen bij de stand van het gewas, ook de bodemstructuur en de egaliteit zijn van groot belang. Bij een egaal perceel met een goede bodemstructuur zal het gemakkelijker zijn om een goed zaaibed klaar te leggen, waarbij al het zaad in de vochtige grond kan worden gezaaid. Is dat niet het geval, dan zal een deel van het zaad droog liggen en pas later kiemen.

Komt u er tijdens het seizoen niet uit?

Dan kunt u altijd via uw teeltadviseur een monster opsturen naar IRS Diagnostiek. In 98% van de gevallen kunnen wij de oorzaak voor u achterhalen.

*Bram Hanse, Elma Raaijmakers,
Peter Wilting*

1890: GEMIDDELD 90 TON BIJ 18% SUIKER

Dat is de nieuwe doelstelling. Met het eindigen van de huidige suikermarktordening in 2017 is het onzeker wat de suikerprijs gaat doen na die tijd. Realisering van een hoge opbrengst is dan nog belangrijker. Het verwezenlijken van een regelmatige gewasstand is één van de voorwaarden om de nieuwe doelstelling te kunnen halen. Zo hopen we dat er gemiddeld in Nederland in de toekomst 90 ton bieten per hectare worden gerooid, met een suikerpercentage van 18%.

IRS ZET ZICH OOK IN VOOR CICHOREI

Het IRS besteedt in opdracht van Sensus meer tijd aan teeltverbetering in de cichoreiteelt. Komend jaar staan er heel wat proeven gepland. Daarnaast is ook onze service Diagnostiek beschikbaar voor de cichoreiteelt. Als uw cichorei om een of andere onbekende reden niet wil groeien, schroom dan niet uw cichoreiteeltbegeleider in te schakelen. Hij kan gratis gebruik maken van de IRS-diagnostiek service. Voor de actuele adviezen voor de cichoreiteelt verwijzen wij u graag naar www.cichorei.nl.

HOUD INVERTGEHALTE LAAG VOOR EEN GOEDE BIETENKWALITEIT

Een laag invertgehalte in suikerbieten is het beste voor een goede verwerkingskwaliteit in de suikerfabriek. Met de juiste teelt- en bewaarmaatregelen beperkt u invertvorming.

Ventileer bij oplopende temperaturen in de bewaarhoop en bescherm de bieten tijdig tegen vorst

Goed gerooid in de bewaring: gezonde bieten, alle bladresten verwijderd, weinig aanhangende grond en met minimale beschadigingen

Invertsuiker (kortweg invert genoemd) ontstaat als bietsuiker (sacharose) in glucose en fructose wordt gesplitst.

Invert in bieten leidt, evenals een laag suikergehalte en een hoog kalium-, natrium- en aminostikstofgehalte, tot een verlaging van de winbaarheid van suiker en daarmee tot een verhoging van de productiekosten in de fabriek. Daarom is het van groot belang de vorming van invert zoveel mogelijk te voorkomen.

Beïnvloeding invertgehalte

Bij de oogst is invert van nature in lage hoeveelheden in de bieten aanwezig. Landbouwkundig onderzoek naar factoren die het invertgehalte beïnvloeden, toonde aan dat tijdens langdurig bewaren van bieten dit gehalte toeneemt. De toename is vooral hoog als zieke,

rotte of sterk beschadigde bieten in de bewaarhoop zitten, als de temperatuur in de bewaarhoop oploopt ($>8^{\circ}\text{C}$) of als bieten door vorst zijn aangetast. Daarnaast verhogen ook loofresten het invertgehalte. Bij netjes gerooide en goed bewaarde bieten blijft het ook na lange bewaring op een acceptabel niveau.

Teeltmaatregelen

Om het invertgehalte zo laag mogelijk te houden is het van belang dat telers de volgende maatregelen nemen:

- geen rotte of zieke bieten in de hoop.
- Kies een bietenras met de juiste resistentie om geen bieten in de hoop te krijgen die door bijvoorbeeld rhizoctonia zijn aangetast. Voer bieten die zijn aangetast door stengelaaltjes direct af in overleg met de Agrarische Dienst;

- goed ontbladeren bij het oogsten;
- voorkomen van beschadigen van bieten bij het rooien en aanleggen van de bewaarhoop;
- vorstvrij, koel en droog bewaren.

Analyse en beoordeling van invert

Sinds afgelopen campagne wordt in het bietenlaboratorium van alle bietenmonsters het invertgehalte bepaald. Hiermee wordt meer inzicht verkregen in de interne bietenkwaliteit en de technologische verwerkbaarheid van de bietenleveringen.

Martijn Leijdekkers

FOUTIEVE PRIJS SPYRALE

In tabel 1 van de Gewasbeschermingsupdate staat abusievelijk een foutieve prijs van Spyrale. Dit had € 30,50 moeten zijn. Excuses voor de overlast. Zie voor een correcte versie: www.irs.nl/update2014.

REKENING HOUDEN MET SELECTIVITEIT VAN INSECTICIDEN

De Europese Unie verplicht gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen om gewasbescherming op een geïntegreerde manier uit te voeren. Een onderdeel hiervan is de keuze van middelen. Door te kiezen voor insecticiden die weinig effect hebben op natuurlijke vijanden, kunt u in sommige gevallen later in het seizoen middel besparen.

De larve van de galmug eet veel bladluizen. Sparen van natuurlijke vijanden door het kiezen van de juiste insecticiden kan later in het seizoen middel besparen

Bij gebruik van insecticiden op het zaad gaan bijvoorbeeld alleen de bladluizen dood die aan de bietenplant zuigen. Natuurlijke vijanden van insecten nemen de insecticiden niet op, waardoor hun aantallen niet afnemen. Neemt later de bladluisdruk toe, omdat de insecticiden op het zaad uitgewerkt zijn, dan zijn er in veel gevallen voldoende natuurlijke vijanden aanwezig om de druk van bladluizen voldoende laag te houden, zodat er geen schade ontstaat.

Pyrethroiden

Gebruikt een teler in de bietenteelt pyrethroiden, dan heeft dat ook negatieve gevolgen voor de natuurlijke vijanden en dus de insectenbestrijding later in het seizoen. Hierdoor kan het

nodig zijn om een extra bespuiting uit te voeren. Tegen bietenvliegen is niets meer toegelaten, waardoor het in dit geval zeer belangrijk is om de natuurlijke vijanden te sparen.

Tot slot

Het is binnen een geïntegreerde gewasbescherming dus zeer belangrijk om na te gaan wat de effecten zijn van bepaalde insecticiden op natuurlijke vijanden en alleen in te grijpen indien dit echt nodig is. Hierdoor kunt u een bespuiting later in het seizoen voorkomen. Meer informatie hierover kunt u lezen in de teelthandleiding op www.irs.nl bij Duurzame gewasbescherming (hoofdstuk 5.2) en op de sites van Koppert en CLM.

Elma Raaijmakers en Martijn Pepping

WANNEER STAAN MIJN BIETEN BOVEN?

In een nieuwe IRS-app kunt u met uw eigen zaaidatum laten uitrekenen wanneer uw bieten voor 50% boven zouden moeten staan. Hebt u weinig planten staan en er komen er geen meer bij, dan kunt u uitrekenen of overzaaien rendabel is. Tevens kunt u onder andere temperatuursom en neerslagsom opvragen voor een door u gekozen periode.

Download de IRS-app via één van onderstaande qr-codes.

Play Store
(Android)

iTunes Store
(iOS)

Rubriek onder verantwoordelijkheid van:

Postbus 32, 4600 AA Bergen op Zoom

Tel.: +31 (0) 164 274 400
Fax.: +31 (0) 164 250 962

irs@irs.nl
www.irs.nl

Eindredactie: Jurgen Maassen

KORT NIEUWS

SAMENSTELLING LEDENRAAD

Kringvergadering Texel

Tijdens de kringvergaderingen in februari is in de afdeling Zeeland-Noord mevrouw L. Versluijs-Pons gekozen als opvolgster van M.A.H. van Tilbeurgh (Oud-Vossemeer). Van Tilbeurgh was statutair aftredend. In West-Brabant volgt P.C.M. Horevoorts (Alphen) C.G.J.J. Rubbens (Oudenbosch) op, eveneens statutair aftredend. De heer Horevoorts maakt de overstap naar het kringbestuur vanuit de jongerenraad.

De afdeling Zuid-Flevoland was in de kring Flevoland oververtegenwoordigd. De voorzitter van de kring, B.J. Bierma uit Zuid-Flevoland die statutair aftredend was, is daarom niet opgevolgd. Voor de Noordoostpolder is M.W.G. van Arendonk (Nagele) gekozen. Deze afdeling had op basis van het aantal aandelen recht op een extra bestuurder. De nieuwe voorzitter van de kring Flevoland is A.C.P.M. Nooren (Lelystad).

In de afdeling Groningen namen de kringvoorzitter A. Elema (Huizinge) en K.P. Westerhuis (Usquert) afscheid. In hun plaats zijn gekozen: E.P. de Vries (Kantens) en mevrouw M. Hommes-Gesink (Lauwerzijl). De nieuwe voorzitter van de kring Friesland/Groningen is A. Edens (Nieuw-Beerta).

NIEUWE VOORZITTER JONGERENRAAD

Hein van Olst uit Andelst heeft op 6 maart het voorzitterschap van de jongerenraad overgedragen aan Bram van Woerkom. Hein was voorzitter sinds maart 2009. "Het was erg leuk op deze manier met Cosun kennis te maken en de stem te vertolken van de jongere leden. Ik heb als voorzitter een geweldig interessante en leerzame periode doorgemaakt", aldus Hein. Bram van Woerkom heeft samen met zijn vader en broer een akkerbouwbedrijf/fouragehandel in Wieringerwaard. "De jongerenraad geeft mij de mogelijkheid om

meer van Cosun te zien en te weten te komen. Dat je als voorzitter tevens lid bent van de ledenraad maakt het extra uitdagend", zegt hij. De opengevallen plaats wordt ingenomen door Koen van Gendt (Bemmel).

Vanwege de maximale zittingstermijn zijn verder teruggetreden: Jolien d'Haens-Barbé (Axel), Joost Jonk (Zeewolde), Niels Evers (Winschoten) en Chris Tijs Staats (Tweede Exloërmond). Zij zijn opgevolgd door Jos van Duyse (Nieuw-Namen), Thijs Schouten (Biddinghuizen),

Dennis de Winter (Oudeschans) en Jan Albert Daling (Smilde). Voor de afvaardiging in de jongerenraad vanuit CSVCOVAS is er nog een vacature.

Hein van Olst (r) feliciteert zijn opvolger Bram van Woerkom

TERUGGAVE HEFFING

Half maart hebben ruim 17 duizend bietentelers die in 2002, 2003 en 2005

suikerbieten hebben geleverd, informatie ontvangen over de geleverde hoeveelheid quotumbieten, het terug te ontvangen bedrag en het banknummer. Controleer deze gegevens en stuur het overzicht vóór 18 april ondertekend retour.

Kopie meezenden

De administraties van Suiker Unie en CSVCOVAS zijn inmiddels druk bezig met de verwerking van de retourformulieren.

Voor de formulieren van voormalige bietentelers vergen veel tijd, bijvoorbeeld omdat de in de administratie opgenomen informatie niet meer correct is. In bepaalde gevallen wordt een verklaring van erfrecht of een kopie van een recent bankafschrift gevraagd. Dit om ervoor te zorgen dat in juni het bedrag aan de juiste persoon wordt overgemaakt. Meer informatie over de teruggave heffingen staat op www.teruggaveheffing.nl.